

ชุมชนคนอีสานกับปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกรุงเทพมหานคร :
กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร

Isan community and social inequality in Bangkok:

A case study of an Isan community

ยงยุทธ บุราสิทธิ์*

yongyut.bur@mahidol.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกรุงเทพมหานคร โดยศึกษาในพื้นที่ชุมชนแออัดแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม โดยใช้กรอบแนวคิดในเรื่องความเสมอภาคและโอกาส กลุ่มเป้าหมายได้การคัดเลือกตัวแทนชุมชนจำนวน 85 คน ที่มีความหลากหลายทั้งในด้านเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และบทบาทหน้าที่ในชุมชน เช่น เยาวชน ผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการสังเกต

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนดังกล่าวเป็นชุมชนที่ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นคนอพยพมาจากภาคอีสานประมาณร้อยละ 80 ในชุมชนยังมีปัญหาความเหลื่อมล้ำในด้านที่อยู่อาศัย ด้านเด็กและเยาวชน และการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ โดยมีข้อเสนอแนะคือ คนในชุมชนเองต้องใช้ความสามารถในการพึ่งพาตนเองโดยไม่หวังรอคอยความช่วยเหลือจากภาครัฐหรือเจ้าหน้าที่แต่เพียงอย่างเดียว เจ้าหน้าที่รัฐต้องให้ความเสมอภาคและโอกาสในการเข้าถึงบริการจากภาครัฐอย่างเสมอภาค เช่น การเข้ารับบริการด้านสุขภาพและการศึกษาของเยาวชน ให้โอกาสกับผู้อยู่อาศัยที่ไม่ได้ย้ายทะเบียนบ้านเข้ามาในชุมชน

คำสำคัญ: กลุ่มชาติพันธุ์, ความเหลื่อมล้ำทางสังคม, ชุมชนคนอีสาน

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล

Abstract

This article is a part of the research project on social inequality in Bangkok. The study site was an Isan Community in Bangkok. The purpose was to study the problems and needs of the community for solving the problem of social inequality. Using the concepts of equality and opportunity. The 85 samples were selected to represent a diverse community in terms of gender, age, education, occupation and role of community members such as the elderly, youth, and member of the community committee. This study uses a qualitative research method including interviews, focus groups, and observations techniques for data analysis.

The results show that 80 percent of residents had migrated from Isan (Northeast of Thailand) problems of inequality included housing, children, youth, and an unfair treatment by government officials. The research suggests that people in the community must become self-reliant and not wait for aid from the government. Equal opportunities and equal access to government services must be provided by government agencies such as access to health care and education for the young. Opportunities should also be provided to those households with that remain unregistered in the community.

Keywords: ethnic groups, social inequality, Isan community

1. บทนำ

บทความนี้ต้องการแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตอีกแง่มุมหนึ่งของคนอีสาน ที่อพยพโยกย้ายเข้ามาแสวงหาวิถีชีวิตที่ดีกว่าในเมืองหลวง คนอีสานเข้ามาทำมาหากินและอาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ มาเนิ่นนานหลายชั่วอายุคนแล้ว สมัยก่อนคนกรุงเทพฯ หรือคนภาคอื่นมักเรียกคนอีสานว่า “คนลาว”¹ เมื่อย้ายเข้ามาอยู่กันมากขึ้น จึงเกิดเป็นชุมชนคนอีสาน ในพื้นที่หลายๆ แห่งของกรุงเทพมหานคร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นที่ดินเช่า โดยชุมชนที่ผู้เขียนเข้าไปศึกษาขอเรียกนามสมมติว่า “ชุมชนคลองอ้อม” เพราะมีคลองไหลผ่านบริเวณรอบข้างชุมชน เป็นชุมชนคนอีสานขนาดใหญ่แห่งหนึ่งของกรุงเทพมหานคร การเข้าไปทำงานเก็บข้อมูลในชุมชนอาศัยความเป็นคนอีสานของผู้เขียนเข้าไปคลุกคลี โดยผ่านกระบวนการรวมกลุ่มเพื่อจัดหาอุปกรณ์สำหรับบำรุงศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและเครื่องเล่นกีฬาในชุมชน ในกระบวนการทำงานได้พูดคุย สอบถาม และสังเกตไปพร้อมๆ กัน และมีการตรวจสอบข้อมูลกับกลุ่มคนอื่นๆ ที่ไม่ใช่คนอีสานที่อาศัยอยู่ในชุมชนด้วย เช่น เจ้าของที่ดิน เจ้าของบ้านเช่า พ่อค้า คนเชื้อสายจีน กลุ่มคนรุ่นเก่า (ภาคกลาง) ที่อาศัยอยู่ในชุมชนมานาน ทั้งนี้ โดยใช้กรอบแนวคิดในเรื่องของความเสมอภาคและโอกาสเป็นหลักในการมองเรื่องความเหลื่อมล้ำทางสังคม การใช้มุมมองดังกล่าวเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงการเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนกรุงเทพฯ ของคนอีสานว่า มีความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่เชื่อมโยงกับความเสมอภาคและโอกาสอย่างไรบ้าง รวมถึงทัศนคติหรือมุมมองของคนเจ้าของพื้นที่ดั้งเดิมและคนกลุ่มอื่นๆ ที่อาศัยร่วมกันในชุมชน มองคนอีสานว่าเป็นอย่างไรบ้าง

2. แนวคิด

ความเหลื่อมล้ำทางสังคมเป็นปัญหาใหญ่ในสังคมประการหนึ่งที่มีถูกนำมาพิจารณาว่าเป็นสาเหตุที่นำมาสู่ความขัดแย้งกันเองระหว่างคนในสังคมเดียวกัน ทั้งในทางตรงและทางอ้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีความรู้สึกว่าคุณเอารัดเอาเปรียบ มีความไม่เสมอภาค ไม่ชอบธรรม อาจนำมาสู่ความขัดแย้งในสังคมได้ ซึ่งความเหลื่อมล้ำมีแนวความคิดหลายแนวที่กล่าวถึง และมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่น่าสนใจ ดังนี้

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2553) เห็นว่า ความเหลื่อมล้ำอาจเกิดได้ 4 ด้านด้วยกัน คือ เหลื่อมล้ำทางสิทธิ โอกาส อำนาจ และศักดิ์ศรี ไม่จำเป็นว่าความเหลื่อมล้ำทั้งสี่ด้านนี้ ต้องเกิดขึ้นจากกฎหมายเพียงอย่างเดียว ส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากแนวทางการปฏิบัติ หรือพูดให้กว้างกว่านั้นคือเกิดในทาง “วัฒนธรรม” มากกว่า

Jan Delhey (อ้างถึงใน สมชัย จิตสุชน, ธิดา อินทรโชติ, และชัยสิทธิ์ อนุชิตวรวงศ์, 2548) ได้ใช้ประเด็นของการพิจารณาเรื่องความชอบธรรมของความเหลื่อมล้ำในสังคมว่า ประกอบด้วย “ความเสมอภาค (egalitarianism)” ซึ่งหมายถึงสถานะที่ประชากรในสังคมมีรายได้และทรัพย์สินเท่าเทียมกัน แต่ทั้งนี้ต้องพิจารณาถึงหลักความสามารถของบุคคลด้วย

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2549) ได้เสนอแนวคิดเรื่องความเท่าเทียมกันของโอกาส (equality of opportunity) ขึ้นมาทดแทนแนวคิดเรื่องความเท่าเทียมกันของรายได้ กล่าวคือ ทุกคนควรมีโอกาสเท่าเทียมกันในการแสวงหาความก้าวหน้าให้กับตัวเอง รวมถึงการแสวงหาชีวิตที่ดีขึ้นที่อาจไม่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจก็ได้ อย่างไรก็ตาม แม้แนวคิดนี้จะมีเสน่ห์ในตัวเอง แต่ก็มีปัญหาว่าสังคมแบบไหนที่ให้โอกาสกับทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้กำหนดไว้ในมาตรา 30 เรื่องความเสมอภาคของบุคคล ไว้ว่า บุคคลย่อมเสมอภาคในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมือง อันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้

สมสุข บุญญะบัญชาและพรพนทิพย์ เพชรมาก (2548, น. 3) กล่าวถึงลักษณะของสังคมเมืองไว้ว่า เป็นสังคมที่มีวิถีชีวิตและความสัมพันธ์ของผู้คนที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่เป็นแบบห่างเหิน เมื่อเปรียบเทียบกับสังคมชนบท จนบางส่วนเห็นว่าคนที่อยู่อาศัยในสังคมเมืองเกือบจะไม่มีสภาพความเป็น “ชุมชน” ที่มีความสัมพันธ์ระหว่างผู้คน มีกิจกรรมร่วมกัน มีการช่วยเหลือเกื้อกูล มีการแก้ปัญหาต่างๆ ร่วมกัน อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางสังคมของเมืองใหญ่ ยังคงมีกลุ่มคนส่วนหนึ่งที่ยังมีวิถีชีวิตชุมชนมากกว่ากลุ่มอื่นๆ ในเมือง ก็คือ ชาวบ้านที่อาศัยในชุมชนแออัด หรือชุมชนผู้มีรายได้น้อยในเขตเมือง ด้วยความจำเป็นที่สภาพทางกายภาพอยู่กันอย่างหนาแน่น มีความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกัน โดยอาจย้ายมาจากหมู่บ้านเดียวกัน มีแหล่งประกอบอาชีพเดียวกัน หรือการพึ่งพากันในการประกอบอาชีพ การร่วมกันทำกิจกรรม การแก้ไขปัญหาและพัฒนาต่างๆ ของชุมชน ทำให้ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนแออัดมีความสัมพันธ์ทางสังคมแบบเป็นชุมชนมากกว่าคนกลุ่มอื่นๆ ในเมือง ลักษณะความเหลื่อมล้ำที่กลุ่มชุมชนในเมืองต้องเผชิญอยู่ ได้แก่ ปัญหาที่ดินเพื่อการอยู่อาศัย ปัญหาความเหลื่อมล้ำ

ด้านเศรษฐกิจ ปัญหาความเหลื่อมล้ำในด้านสภาพทางกฎหมาย และโอกาสในการเข้าถึงบริการของรัฐ และปัญหาในระบบการบริหารจัดการ

กล่าวโดยสรุปแล้ว ความหมายของความเหลื่อมล้ำในสังคมนั้น ยังไม่มีการระบุชัดเจนว่าหมายถึงอะไร โดยทั่วไป มีแนวคิดพื้นฐานมาจากความไม่เสมอภาค หรือความไม่เท่าเทียมกันของคนในมิติต่างๆ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม/วัฒนธรรม ด้านการเมือง ด้านสภาพทางกฎหมาย ด้านการแสดงความคิดเห็นด้านการรับสิทธิขั้นพื้นฐาน และด้านการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรต่างๆ เป็นต้น การศึกษาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของชุมชนคนอีสาน ผู้เขียนใช้แนวคิดในเรื่องของความเสมอภาคและโอกาสทางสังคม เป็นกรอบในการศึกษา เนื่องจากมองเห็นว่า สังคมไทยเป็นสังคมที่เปิดโอกาสให้กับบุคคลทุกคนโดยเสมอภาคกันตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ดังนั้น ถ้าสังคมมีความเสมอภาคและให้โอกาสบุคคลผู้นั้นก็สามารถบรรลุความใฝ่ฝันตามที่ตนเองได้ตั้งเป้าหมายไว้

3. คนอีสานในกรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานคร เมืองที่ได้ชื่อว่าเป็นมหานครขนาดใหญ่ที่สุดแห่งเดียวของประเทศไทย หรือเป็นเมืองที่มีความเป็นเอกราชสูงที่สุดเมืองหนึ่งของโลก (Stemstein อ้างใน กาญจนา ตั้งชลทิพย์, 2550) กล่าวคือ เป็นเมืองที่มีขนาดใหญ่ห่างจากเมืองที่อยู่รองลงมาเป็นอย่างมาก มีการเติบโตเพียงเมืองเดียวล้ำหน้ากว่าเมืองอื่นๆ จากข้อมูลสำนักงานสถิติแห่งชาติในการสำรวจสำมะโนประชากรปี พ.ศ. 2553 พบว่า ประชากรไทยมีทั้งหมด 65.9 ล้านคน มีประชากรอาศัยในกรุงเทพมหานคร 8.3 ล้านคน (รวมประชากรแฝง) ในขณะที่จังหวัดที่ถือว่ามีประชากรมากรองไปจากกรุงเทพฯ คือจังหวัดนครราชสีมา มีจำนวนประชากร 2,582,089 คน

ในความเป็นมหานครขนาดใหญ่นี้ดังกล่าวของกรุงเทพฯ นอกจากจะมีผู้อาศัยเป็นคนไทยเองแล้ว ยังมีผู้คนจากหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์เข้ามาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ตั้งแต่ครั้งการสร้างกรุงรัตนโกสินทร์มาแล้ว เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงสถาปนาราชวงศ์จักรีและย้ายราชธานีข้ามฝั่งมายังฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา และโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระบรมมหาราชวังอันเป็นศูนย์กลางการปกครองขึ้นในปี พ.ศ. 2325 นั้น ได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้คนจีนลงไปสร้างชุมชนทางท้ายน้ำ ย่านสำเพ็ง เขาวราชตลาดน้อย เปิดรับผู้อพยพย้ายถิ่น รวมไปถึงการกวาดต้อนประชากรมาจากต่างอาณาจักร และในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงลงพระปรมาภิไธยรับข้อเสนอของสนธิสัญญาเบาริ่ง อันถือเป็นจุดเปลี่ยนแปลงของสยามยุคใหม่ กรุงเทพฯ ขณะนั้นมีการ

ขยายตัวไปตามประชากรที่เพิ่มขึ้น มีโอกาสต้อนรับพ่อค้าทางตะวันตกที่พากันมาจับจองพื้นที่ทางธุรกิจและปลูกบ้านอยู่ใกล้ชานเมืองออกไป เช่น ศาลาแดง สาทร บางรัก สยาม เป็นต้น (ราชศักดิ์ นิลศิริ, 2555)

ปัจจุบัน กรุงเทพฯ เป็นเมืองที่มีคนต่างชาติหลั่งไหลเข้ามาเป็นจำนวนมาก มีทั้งที่อาศัยอยู่เป็นระยะเวลานานหรือพำนักเป็นการถาวร คนต่างชาติที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ เป็นระยะเวลานานโดยประมาณการ (เกี่ยวกับกรุงเทพฯ, ม.ป.ป.) มีชาวจีน 250,000 คน ชาวอินเดีย 85,000 คน (บุคคลเหล่านี้มากกว่าร้อยละ 80 ได้รับสัญชาติไทยแล้ว) ชาวอเมริกัน 25,000 คน ชาวยุโรป 45,000 คน ชาวเกาหลีใต้ 20,000 คน ชาวมาเลเซีย 20,000 คน ชาวไต้หวัน 15,000 คน ชาวออสเตรเลีย 7,500 คน ชาวอาหรับ 12,000 คน ชาวญี่ปุ่น 4,400 คน (เป็นจำนวนมากที่สุดของชาวญี่ปุ่นที่พำนักอยู่นอกประเทศญี่ปุ่น) ชาวสิงคโปร์ 4,000 คน และชาวแอฟริกาจำนวนหนึ่ง นอกจากนี้ ยังมีแรงงานข้ามชาติจากประเทศเพื่อนบ้าน เช่น พม่า ลาว กัมพูชา เข้ามาทำงานยังกรุงเทพฯ อีกเป็นจำนวนมาก

สำหรับผู้ย้ายถิ่นในประเทศ ในปี พ.ศ. 2533 และ 2543 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2555) พบว่า ผู้ย้ายถิ่นเข้ากรุงเทพฯ ส่วนใหญ่มาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งนี้ เกิดจากความต้องการเข้ามาหางานทำเป็นสาเหตุหลัก ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความคาดหวังของคนย้ายถิ่นที่คาดว่าจะสามารถเข้ามาหางานทำ สร้างรายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีพ และเงินเก็บครอบครัวได้ จากการศึกษาของอารี จำปาคล้าย และอารีย์ พรหมไม้ (2550) พบว่า คนย้ายถิ่นส่วนใหญ่จะมาอาศัยในชุมชนที่เป็นคนภาคเดียวกัน ผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่ต้องการอยู่ในสภาพแวดล้อมเดิม โดยเฉพาะสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่ช่วยให้วิถีชีวิตแบบเดิมดำรงอยู่ได้ เช่น กรณีผู้ย้ายถิ่นจากอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ที่ย้ายเข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ นั้น เลือกที่พักอาศัยอยู่ใกล้กับคนที่มีความเชื่อและวิถีชีวิตใกล้เคียงกัน ดังนั้น เมืองใหญ่เช่น กรุงเทพมหานครที่มีคนหลากหลายกลุ่ม หลากหลายชาติพันธุ์มาอาศัยอยู่ จึงไม่ใช่เมืองที่มีวัฒนธรรมเดียวหรือวิถีคนเมืองที่เหมือนกัน แต่เป็นเมืองที่มีความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่กระจายอยู่ในแต่ละพื้นที่ของเมือง ซึ่งสอดคล้องกับ Clark (2003) ที่พบว่า ในเมืองใหญ่ๆ ทั่วโลก ผู้คนที่อาศัยอยู่จะมีความหลากหลายทางด้านชาติพันธุ์และวัฒนธรรมผสมปนเปกัน ดังนั้น การทำความเข้าใจในความแตกต่างของวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของผู้คนเหล่านี้ จะทำให้ชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน ไม่มองว่าเป็นเรื่องของความแปลกแยก หรือการดูถูกดูแคลนในวัฒนธรรมของคนกลุ่มอื่นๆ ที่อยู่ร่วมกันในสังคม แต่มองว่าเป็นเรื่องของความต่างทางวัฒนธรรม ที่จะเป็นพื้นฐานให้คนอยู่ร่วมกันในชุมชนได้อย่างสันติสุข เคารพในความต่างซึ่งกันและกัน

4. เข้ามาแล้วหลือมล้ำกันอย่างไรกับชุมชน/คนในกรุงเทพฯ

“ดีใจจัง คันทิ้งก็ลาว” สตีกเกอร์ติดท้ายรถแท็กซี่ของโซเฟอร์คนอีสาน บ่งบอกนัยอะไรบางอย่างที่สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นหมู่พวกของตนเองในเมืองกรุง ที่มีความรู้สึกว่ามีพวกซึ่งเป็นคนบ้านเดียวกันหรือภาคเดียวกันอยู่ใกล้ๆ กัน ทำให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ จากการศึกษาของชงยุทธ บุราสิทธิ์ (2538) เรื่อง สัมตำ อีสานปลายทางสุดท้ายของแรงงานอพยพพบว่า แม่ค้าคนอีสานไม่ชอบให้ใครมาดูถูก ดูหมิ่น หรือเหยียดหยามว่าตนเองเป็น “ลาว” ซึ่งเป็นการเรียกกันในเชิงของการดูหมิ่น ดังนั้น คนอีสานจึงต้องการหาพวกที่เป็นคนมาจากภาคเดียวกันและพูดอีสาน หรือพูดลาวเหมือนกัน⁹ นอกจากนี้ ในละครทีวีหลายเรื่องได้นำเสนอคนอีสานในรูปแบบของตัวตลกและตัวคนรับใช้ ดังข้อคิดเห็นรายหนึ่งได้โพสต์ข้อความ ในหัวข้อ “คนอีสานเป็นได้แค่คนใช้หรือไม่ก็ตัวตลกให้คนอื่นสังเวช คือความจริง”

ผมคิดว่านั้นคือความจริงนะ แต่เป็นความจริงในกรอบสี่เหลี่ยมที่สื่อชอบนำเสนอ บางคนอาจจะรู้ตัวหรือบางคนก็ไม่รู้ตัว คงไม่ใช่คนอีสานทุกคนที่เป็นคนใช้ แต่แปลกที่ในสื่อเราจะเห็นคนใช้ชื่อแจ๋ว พูดแต่ภาษาอีสานหรือไม่ก็คนสวนและตัวตลกที่ใช้ภาษาอีสาน (คนอีสานเป็นได้แค่คนใช้หรือไม่ก็ตัวตลกให้คนอื่นสังเวช คือความจริง, 2548).

ข้อความข้างบนเป็นเสียงหนึ่งที่แสดงออกถึงความน้อยเนื้อต่ำใจของคนอีสานที่ได้รับ การดูถูกดูแคลน หรือกรณีของคาราสาวซึ่งเป็นที่ชื่นชอบของประชาชน ได้โพสต์ข้อความในเชิงของการดูถูกหรือดูหมิ่นคนอีสาน ตามที่ปรากฏเป็นข่าวโดยทั่วไปที่ว่า

“เผยไม่พอใจ! นักแสดงสาวดูถูกคนอีสาน” กลายมาเป็นประเด็นฮือตล่ำสุดของวงการ เหตุไฉนกรรมในโลกไซเบอร์ของคู่คาราสาว “ชมรมอีสานฮักกัน” แดงไม่พอใจผ่านสื่อ หลังนักแสดงสาว “เอ (ชื่อสมมติ)” โพสต์คำคาราสาว “บี (ชื่อสมมติ)” ด้วยข้อความ “ลาวไม่เกรงใจ” ย้ำการนำคำว่า “ลาว” มาเปรียบเปรยเหมือนสิ่งไม่ดี อาจกระทบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้ เน้นเจ้าตัวรับผิดชอบคำพูด ด้านแม่ของคาราสาวแจ้งลูกสาวไม่มีเจตนาลบหลู่คนลาวหรืออีสาน แค่เขียนลงในที่ส่วนตัว แต่มีคนเอาไปแพร่ลงเน็ต (เผยไม่พอใจ! นักแสดงสาวดูถูกคนอีสาน, 2553)

สิ่งเหล่านี้เป็นเพียงบางตัวอย่าง ที่สะท้อนให้เห็นถึงความไม่เข้าใจของผู้คนที่เกี่ยวข้องกับความเป็นชาติพันธุ์หรือกลุ่มคนอื่นๆ ที่เข้ามาอาศัยร่วมในดินแดนที่เรียกว่ากรุงเทพมหานคร หรืออยู่ร่วมกันในสังคมไทยแห่งนี้ ซึ่งอาจแสดงให้เห็นถึงความหลือมล้ำในทาง

วัฒนธรรมได้ ซึ่งในความหมายของความเหลื่อมล้ำในสังคมนั้น ยังไม่มีการระบุชัดเจนว่ามี
หมายถึงอะไร ผู้เขียนขอยกความหมายความเหลื่อมล้ำในแนวคิดของนิธิ เอียวศรีวงศ์ (2553)
ที่กล่าวถึงความเหลื่อมล้ำว่าอาจเกิดได้จากเรื่องของศักดิ์ศรีและจากวัฒนธรรม ดังนั้น การเข้า
มาทำงานและอาศัยอยู่ในเมืองใหญ่อย่างกรุงเทพมหานคร คนอีสานจึงพยายามหาพวก โดย
อาจรวมกลุ่มอาศัยอยู่ในชุมชนหรือพื้นที่ใกล้เคียงกัน หรือมีร้านอาหารของคนอีสานที่บอก
ชื่อร้านชัดเจน เช่น ร้านลาบยโส ลาบเป็ดอุดร หรือร้านส้มตำขอนแก่น เป็นต้น สอดคล้องกับ
สมสุข บุญญะบัญชา และพรรณทิพย์ เพชรมาก (2548) ซึ่งกล่าวถึงลักษณะของสังคมเมืองไว้
ว่าเป็นสังคมที่วิถีชีวิตและความสัมพันธ์ของผู้คนที่อาศัยอยู่ ส่วนใหญ่เป็นไปอย่างห่างเหิน
กัน เมื่อเปรียบเทียบกับสังคมชนบท แต่ท่ามกลางสังคมเมืองใหญ่ ยังคงมีกลุ่มคนส่วนหนึ่งที่
ยังมีวิถีชีวิตชุมชนมากกว่ากลุ่มอื่นๆ ในเมือง ก็คือ ชาวบ้านที่อาศัยในชุมชนแออัด หรือชุมชน
ผู้มีรายได้น้อยในเขตเมือง ด้วยความจำเป็นที่สภาพทางกายภาพอยู่กันอย่างหนาแน่น มี
ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกัน โดยอาจย้ายมาจากหมู่บ้านเดียวกัน มีแหล่งประกอบ
อาชีพเดียวกัน หรือการพึ่งพากันในการประกอบอาชีพ การร่วมกันทำกิจกรรมการแก้ไข
ปัญหาและพัฒนาในด้านต่างๆ ของชุมชน ทำให้ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนแออัดมี
ความสัมพันธ์ทางสังคมแบบเป็นชุมชนมากกว่าคนกลุ่มอื่นๆ ในเมือง

ความเหลื่อมล้ำทางสังคมเป็นปัญหาใหญ่ในสังคมประการหนึ่งที่มักนำมาพิจารณาว่า
เป็นสาเหตุที่นำมาสู่ความขัดแย้งกันเองระหว่างคนในสังคมเดียวกันทั้งในทางตรงและ
ทางอ้อม เพราะคนส่วนใหญ่จะเกิดความรู้สึกแตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีความรู้สึก
ว่าถูกดูถูกเหยียดหยาม มีความไม่ชอบธรรม ไร้ศักดิ์ศรี อาจนำมาสู่ความขัดแย้งในสังคมได้
ความเหลื่อมล้ำได้ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนด้านต่างๆ ซึ่งในอนาคตมี
แนวโน้มว่า ความขัดแย้งจากความเหลื่อมล้ำนี้อาจทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ทั้งจากแนวโน้ม
การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบต่อชุมชนและในแง่ของ
ทัศนคติในการมองคนอีสานของคนในพื้นที่ที่พวกเขาไปอาศัยอยู่ ดังเช่นกรุงเทพมหานคร
แห่งนี้

5. ชุมชนคนอีสานใน กทม. เหลื่อมล้ำจริงหรือ?

ชุมชนคลองอ้อม³ เป็นชุมชนที่มีขนาดใหญ่แห่งหนึ่งในฝั่งธนบุรี มีพื้นที่ประมาณ 30
ไร่ มีประชากรมากกว่า 3,000 คน (และคาดว่ามีการแฝงอีกไม่ต่ำกว่า 1,000 คน) มี
หลังคาเรือนมากกว่า 500 หลัง ปัจจุบันในชุมชน มีชาวอีสานอพยพมาอาศัยอยู่เป็นจำนวน
มากถึงร้อยละ 80 เป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีอายุมากกว่า 100 ปี เมื่อประมาณ 30 ปีก่อนหน้านี้ พื้นที่

แห่งนี้เป็นส่วนไม้เบญจพรรณที่อุดมสมบูรณ์ มีการปลูกพืชหลายชนิด การเดินทางต้องเดินไปตามหัวสวนและใช้การคมนาคมทางน้ำ มีคลองไหลผ่านข้างชุมชน ต่อมาได้มีถนนตัดผ่านหน้าชุมชนและถนนตัดซอยเข้าไปในชุมชน ทำให้การเดินทางสะดวกมากขึ้น

ประวัติของชุมชนสามารถแบ่งพัฒนาการของกลุ่มคนในชุมชนได้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

คนกลุ่มแรก (ยุคแรก สมัยเมื่อร้อยปีที่ผ่านมา) เจ้าของที่ดินเดิมเป็นตระกูลขุนนางเก่าแก่ ซึ่งได้รับการถือครองที่ดินแปลงนี้มาเป็นเวลานานนับร้อยปี และสืบทอดต่อมาหลายชั่วอายุคน ปัจจุบันยังมีคนในตระกูลดังกล่าวที่เป็นญาติพี่น้องกัน ซึ่งกลุ่มคนดั้งเดิมนี้ ปัจจุบันมีประมาณ 10 กว่าครอบครัว มีผู้อาศัยอยู่ประมาณ 50 คน โดยตั้งบ้านเรือนในลักษณะบ้านเดี่ยว มีบริเวณกว้างขวาง บางหลังมีที่ดินที่เป็นสวนประมาณสองไร่ และบางหลังให้คนเช่า รวมทั้งยังมีที่ดินเปล่าที่ให้เช่าปลูกบ้าน กลุ่มคนดั้งเดิมเหล่านี้ถือว่าเป็นผู้ที่มีฐานะความมั่นคงมากที่สุดของชุมชน รวมทั้งลูกหลานมีโอกาสได้ศึกษาต่อในระดับสูงเป็นส่วนใหญ่ และลูกหลานที่เรียนสำเร็จการศึกษาในระดับสูงส่วนใหญ่จะไม่กลับมาอาศัยอยู่ในชุมชน หากไปซื้อบ้านจัดสรรหรือคอนโดมิเนียมในกลางเมือง หรือไปทำงานที่อื่น จึงทำให้ผู้ที่อาศัยอยู่ดั้งเดิมส่วนใหญ่เป็นคนสูงอายุหรือวัยกลางคน

กลุ่มคนดังกล่าวอาจถือได้เป็นกลุ่มคนหลักของชุมชน เพราะมีสถานะเป็นเจ้าของที่ดินและเจ้าของบ้านเช่า ซึ่งเจ้าของบ้านเช่ารายหนึ่งเล่าว่า

พี่มีบ้านเช่าหลายหลัง ทำอาชีพบ้านเช่ามานาน เพราะได้รับตกทอดมาตอนนี้คนอีสานเข้ามาเช่าอยู่เยอะ เพราะเป็นบ้านเช่าที่ราคาไม่แพงหลังละสองสามพันบาท....ก็จะมาอยู่เป็นครอบครัว ลูกเฝ้าถิ่นมาหมด มาเรียนหนังสือแถวนี้ (ป้าน้อย นามสมมติ, สัมภาษณ์วันที่ 15 มีนาคม 2554)

คนในตระกูลดั้งเดิมในยุคแรกหลายคนมีอาชีพเป็นเจ้าของบ้านเช่า/ที่ดินเช่า (ปลูกบ้าน) ส่วนใหญ่มีทัศนคติหรือมีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนอีสานผู้มาใหม่ที่เป็นคนเช่า เพราะต่างต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ในฐานะผู้เช่ากับผู้ให้เช่า

ที่บ้านพี่มีสวนกล้วย สวนไผ่ มีถังใหญ่สำรองน้ำไว้เผื่อน้ำไม่ไหล ...คนเช่าเข้าออกบ้านพี่ได้ตลอดเวลา บางทีก็มาตัดหน่อไม้ไปแกงกิน คนอีสานจะชอบแกงหน่อไม้มาก พี่ไม่หวง ถือว่าแบ่งกันกิน...บางทีเก็บค่าเช่าไม่ได้เพราะเขาตกงาน พี่ก็บอกเขาว่ามีเมื่อไร ก็ค่อยมาจ่ายให้ก็ได้...คน

กลุ่มนี้ก็จะเป็ฯนหูเป็นตาช่วยกันสอดส่องดูแลเรื่องขโมยขโจรในชุมชน
ด้วย (ป้าน้อย นามสมมติ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2554)

แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ที่มีความเกื้อกูลกันและการช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกัน
ระหว่าง “คนเก่า” กับ “คนใหม่” โดยกลุ่มคนดั้งเดิมที่เป็นผู้สูงอายุ จะยึดมั่นอยู่กับ
ขนบธรรมเนียมเดิมที่มีมาอย่างต่อเนื่อง เช่น การเป็นแกนนำในการจัดงานทอดกฐิน งาน
ทอดผ้าป่า ที่วัดประจำตระกูล การจัดงานตามเทศกาลทางศาสนาที่สำคัญต่างๆ

คนเก่าแก่ที่นี้ทำติดต่อกันมานาน เพื่อให้มีการสืบทอดไม่ให้คนรุ่นใหม่
หลงลืมวัฒนธรรมที่ดีงามของไทย...แต่เด็กรุ่นใหม่ที่ย้ายมาตามผู้ปกครอง
เน้นที่ความสนุกของงานเป็นสำคัญ...ที่เป็นห่วงเหมือนกันว่าวัฒนธรรมที่
ดีงามดั้งเดิมจะสูญไป (ป้าทอง นามสมมติ, สัมภาษณ์วันที่ 25 มีนาคม
2554)

ป้าทองคนเก่าแก่ของชุมชนเล่าให้ฟัง แต่ถึงอย่างไรก็ตาม คนดั้งเดิมที่อยู่ในชุมชนนี้ยัง
มีความเหนียวแน่นสามัคคีกัน ซึ่งปัจจัยที่สำคัญอาจจะมาจากเรื่องของความเป็นเครือญาติที่
น้องและการมีอู่ของบรรพบุรุษเก็บไว้ที่วัดประจำตระกูลร่วมกัน

คนกลุ่มที่สอง (ยุคที่สอง ราว พ.ศ. 2501-2530) การอพยพเข้ามาของชาวนาภาคกลาง
เช่น อุดรธา ปทุมธานี ลพบุรี สมุทรสาคร และจากกรุงเทพฯ ขึ้นใน จากการแสวงหาที่อยู่ใหม่
และการถูกเวนคืนที่ดิน รวมทั้งกลุ่มคนเชื้อสายจีนที่อพยพมาอยู่ในชุมชนมาตั้งรกราก
เปิดร้านค้าขายหน้าบริเวณปากซอย (ซึ่งเป็นกลุ่มดึกแถว) และมีตลาดสดเล็กๆ สำหรับขาย
อาหารสดบริเวณทางเข้าชุมชน (ซึ่งเป็นที่รวมของแม่ค้าหลากหลายกลุ่มปะปนกัน ทั้งกลุ่มคน
ไทย คนจีน และคนอีสาน) โดยคนกลุ่มที่สองนี้อพยพเข้ามาอยู่ตามบ้านเช่าและปลูกบ้านจาก
ที่ดินเช่าของคนกลุ่มแรก (เจ้าของที่ดิน) ชาวนาภาคกลางที่อพยพมานั้น ส่วนใหญ่เป็นผู้เช่า
ที่ถูกเจ้าของนาบอกเลิกเช่า เพื่อขายให้นายทุนในการสร้างโรงงาน จึงต้องอพยพเข้ามาหางาน
ทำในกรุงเทพฯ โดยทำงานในโรงงานและงานรับจ้างทั่วไป ดังที่ป้าน้อยเล่าว่า

บ้านเดิมอยู่อุดรธา ที่บ้านไม่มีนา แต่เขาเขาทำ พอถูกบอกเลิกเช่า ฉันไม่รู้
จะไปไหน ต้องพาลูกเต๋ามาหางานทำในกรุงเทพฯ ลูกทำงานโรงงาน ฉัน
ทำงานรับจ้างทั่วไป...ก็ปลูกบ้านเช่าที่เขาอยู่แถวนี้เมื่อก่อนน่าอยู่เพราะ
เป็นร่องสวน อากาศดี น้ำดี เลยอยู่ที่นี่มาตลอด (ป้าน้อย นามสมมติ,
สัมภาษณ์วันที่ 25 มีนาคม 2554)

รวมทั้งกลุ่มคนเชื้อสายจีนอย่างเช่นอาฮก (นามสมมติ) เล่าให้ฟังว่า

เคยอยู่แถววัดเลียบ พอได้มีการเวนคืนที่ดินเพื่อสร้างโรงไฟฟ้า จึงพากันมา
อยู่ที่นี่ มากันหลายครอบครัว เพราะที่ถูกเวนคืน...สมัยก่อนใครถูกเวนคืน
ถือว่าช่วยไป เพราะไม่ได้ค่าตอบแทนมากเหมือนสมัยนี้ เลยต้องหาเช่าที่
อยู่ราคาถูกๆ (สัมภาษณ์วันที่ 5 เมษายน 2554)

อาฮกเป็นกลุ่มคนจีนรุ่นแรกๆ จากชั้นในของกรุงเทพฯ ที่อพยพมาอยู่ที่นี่พร้อมกับ
กลุ่มคนจีนอีกประมาณ 10 ครอบครัว ปัจจุบัน คนกลุ่มนี้มีประมาณร้อยละ 10 ของคนใน
ชุมชน มีอาชีพค้าขายและปล่อยเงินให้กู้ รวมทั้งเป็นกลุ่มคนที่มีฐานะดี มีลูกหลานได้เรียน
หนังสือในระดับสูง (แต่ส่วนใหญ่ไม่กลับมาอาศัยอยู่ในชุมชน)

กลุ่มคนที่สาม (ยุคที่สาม ราว พ.ศ. 2531-ปัจจุบัน) การอพยพเข้ามาของแรงงานชาว
อีสาน โดยคนอีสานกลุ่มนี้ได้ชักชวนญาติพี่น้องเข้ามาทำงานและเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชน
เช่น จากจังหวัดอุดรธานี ชัยภูมิ อุบล ขอนแก่น และร้อยเอ็ด เป็นต้น ในปัจจุบันพบว่า
มีคนอีสานอาศัยอยู่ในชุมชนประมาณ ร้อยละ 80 ซึ่งนับเป็นชุมชนคนอีสานที่ใหญ่มาก
แห่งหนึ่งของกรุงเทพมหานคร ประกอบอาชีพรับจ้าง ก่อสร้าง ทำงานโรงงาน ขับรถ
มอเตอร์ไซด์รับจ้าง ขายลอตเตอรี่ และค้าขายเล็กๆ น้อยๆ เป็นต้น คนเหล่านี้ส่วนใหญ่อพยพ
มาอยู่กันทั้งครอบครัว บางครอบครัวอยู่มานานจนมีลูกหลานเกิดที่นี่ และกลายเป็นคนกรุงเทพฯ
ที่มีพ่อแม่เป็นคนอีสาน และเด็กกลุ่มนี้ก็พูดภาษาอีสานไม่ได้แล้ว และนิยามตนเองในนาม
ของคนกรุงเทพฯ ซึ่งกลายเป็นคนรุ่นใหม่ของชุมชน โดยคนอีสานในชุมชนสามารถแบ่งออก
ได้เป็น 3 รุ่น คือ

รุ่นที่หนึ่ง เป็นกลุ่มที่มาเด็วหรือมาเพียงสามีภรรยา มาทำงานในโรงงานและมา
ทำงานก่อสร้าง กลุ่มนี้หนีภาวะความแห้งแล้งและการว่างงานมาจากภาคอีสาน

อยู่บ้านนอกสมัยก่อน บางปีฝนไม่ตกก็ไม่ได้ทำนา ไม่มีอะไรทำ นั่งๆ
นอนๆ อยู่บ้านก็จะอดตาย เลยต้องมาตายเอาดาบหน้า แต่ก่อนมาคนเดียว
ลูกเมียยังไม่มา เพราะไม่มั่นใจว่ามาแล้วครอบครัวจะเป็นยังไง ส่งเงินไป
ให้เขาใช้ดีกว่า มากรุงเทพฯ ครั้งแรก จะมาตามคำแนะนำหรือชักชวนของ
ญาติและเพื่อนบ้านเดียวกัน (ลุงจ้อย นามสมมติ, สัมภาษณ์วันที่ 1
เมษายน 2554)

ในขณะที่น้ำเล็ก (นามสมมติ) กล่าวว่า “...ไม่กล้ามาหรอก เพราะไม่รู้จักใคร พอมีญาติมาก่อนชวนมาจึงกล้ามากรุงเทพฯ...คนอีสานถ้าไม่มีหมู่ (พวก) ไปอยู่จะไม่ไป...” (สัมภาษณ์ 1 เมษายน 2554)

นี่แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรม “ความเป็นพวกพ้อง” ของคนอีสานที่ยังคงเหนียวแน่นมาตั้งแต่อดีต คนรุ่นนี้ถือว่าเป็นรุ่นบุกเบิกของชุมชนคนอีสาน ชักชวนกันเข้ามาเช่าบ้านก่อน และต่อมาพอมีเงินทองหรือฐานะดีขึ้น จึงค่อยเริ่มขยับขึ้นมาเป็นปลูกบ้านบนที่ดินเช่า โดยส่วนใหญ่เป็นบ้านไม้ปลูกติดๆ กัน ได้อยู่ใกล้ชิดกัน ตามชุมชนเดิมในภาคอีสานที่ปลูกบ้านติดกับบ้านเครือญาติพี่น้องหรือคนใกล้ชิดสนิทกัน ได้ช่วยเหลือกัน ลูกเล็ก (นามสมมติ) กล่าวว่า

ปลูกบ้านแบบนี้ (บ้านไม้) แล้ว มีความรู้สึกว่าได้อยู่ที่บ้านนอก อยู่ใกล้กับญาติพี่น้อง เวลาญาติพี่น้องมาจากต่างจังหวัด ถ้าที่บ้านไม่พอนอน ก็มานอนบ้านนี้ได้ อุ่นดี คนอีสานไม่ทอดทิ้งกัน ฟังพูดลาวเหมือนกัน เราก็ดีใจแล้ว (สัมภาษณ์วันที่ 1 เมษายน 2554)

คนอีสานที่เข้ามาในรุ่นแรกมีเป็นจำนวนไม่มากนัก จึงอยู่กันแบบเกาะกลุ่มใกล้เคียงกันและทำงานหนัก เพื่อส่งเงินกลับบ้านและอีกส่วนหนึ่งเตรียมไว้ปลูกบ้าน ดังที่ป้ามี (นามสมมติ) เล่าให้ฟังว่า

เย็บผ้าไหลอยู่บ้าน ทำกันทั้งบ้าน งานหนักมาก เวลาเมื่อแอร์เคอร์มาด่วนๆ ไม่ได้นอนก็มี...อยากเก็บเงินปลูกบ้านที่นี่ เพราะบ้านนอกไม่มีที่ดินของตนเองแล้ว ขาไปหมด และอยากให้ลูกหลานได้มาเรียนหนังสือที่นี่ด้วย (สัมภาษณ์วันที่ 1 เมษายน 2554)

จะเห็นได้ว่ากลุ่มคนอีสานรุ่นที่หนึ่งจะเป็นกลุ่มคนที่มีอายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไป คนรุ่นนี้เป็นคนรุ่นบุกเบิกที่มีความขยันขันแข็ง ประหยัดอดออมเพื่อสร้างฐานะครอบครัว และยังมี ความยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม ทั้งที่ร่วมกับชุมชนและกลับไปร่วมงานที่บ้านเกิด

ป้าณี (นามสมมติ) เล่าให้ฟังว่า “...เวลามีงานผ้าป่า กฐิน พวกเราก็จะแบ่งกลุ่มกันเป็นสายเจ้าภาพ หาพรรคพวกมาทำบุญร่วมกัน เวลาได้เงินผ้าป่า กฐิน ไปทำบุญที่บ้านแล้วมีความสุข...เรายังไม่ลืมบ้านเกิด” (สัมภาษณ์วันที่ 1 เมษายน 2554) ซึ่งกลุ่มนี้ยังยึดโยงกันด้วย “วัฒนธรรมการทำบุญ” เพราะช่วงเวลาปกติก็จะทำงานประจำ ไม่ค่อยมีเวลาได้เจอกันมากนัก

แต่ในช่วงเทศกาลต่างๆ เช่น งานสงกรานต์ วันปีใหม่ ก็จะเดินทางกลับบ้านเกิดโดยอาศัย รถจักรยาน รถไฟฟ้า หรือรถส่วนตัวไปด้วยกัน หรืองานในชุมชนก็จะไปร่วมกันกับคนในชุมชน

ป้าณีเล่าอีกว่า “...ถ้าสงกรานต์ปีไหนไม่ได้กลับบ้าน ก็จะร่วมกันจัดงานในชุมชน คนมาร่วมกันเยอะ แล้วไปร่วมงานบุญที่วัด คนไม่ได้กลับบ้านเกิดก็ไม่เหงา สนุกสนานกัน... เวลาในงานสนุกสนานกัน คนอีสานเราจะมาร่วมงานเยอะ...ตอนอายุมาก ถ้าเป็นไปได้ ก็อยากกลับไปอยู่ ไปตายอยู่ที่บ้านเกิด...” แสดงให้เห็นว่า ในงานวัดหรืองานตามประเพณีต่างๆ คนอีสานจะได้มีโอกาสรวมตัวกัน เพื่อได้ทำบุญและสนุกสนานร่วมกัน และยังคงหวงคิดถึงบ้านเกิด โดยคิดว่าในอนาคตถ้ามีเงิน ก็อยากกลับไปปลูกบ้านร่วมกับญาติพี่น้องที่บ้านเกิด ป้าณีเล่าอีกว่า เพื่อนที่มารุ่นเดียวกันบางคนได้เงินกลับไปปลูกบ้านที่บ้านเกิด ดังนั้น การมีงานบุญ งานสนุกสนานและอารมณ์คิดถึงบ้านเกิด เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คนอีสานในรุ่นนี้มีความสามัคคี มีความเหนียวแน่นในหมู่พวกพ้องเดียวกัน

รุ่นที่สอง เป็นกลุ่มคนที่มีอายุระหว่าง 30-50 ปี เป็นรุ่นที่อพยพกันมาทั้งครอบครัว (พ่อแม่ลูก) มาพร้อมกัน กลุ่มคนอีสานกลุ่มนี้ถือว่าเป็นผู้ที่อยู่ในวัยแรงงานหรือวัยทำงาน ที่เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงสำคัญของครอบครัวในปัจจุบัน ซึ่งคนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่อพยพมาแบบถาวร เข้าบ้านหรือตั้งรกรากที่นี่ หลายคนบอกว่าไม่กลับไปตั้งรกรากที่บ้านเกิด เพราะไม่มีที่จะให้ไป กล่าวคือ ไม่มีที่ไร่นาหรือขายไปแล้ว จึงไม่รู้ว่าถ้ากลับไปแล้วจะไปทำอะไร ประกอบกับงานที่บ้านเกิดหายาก การเข้ามาในกรุงเทพฯ เพื่อหางานทำจึงง่ายกว่า

พี่เล็ก (นามสมมติ) เล่าว่า “...ที่นี่หาเงินง่าย ขายของกิน ขายส้มตำ ขายอาหารอีสานเราก็ออยู่ได้แล้ว เพราะคนอีสานเยอะ... ประกอบกับส่วนหนึ่งทำงานโรงงานและรับจ้าง ซึ่งได้ค่าแรงเป็นรายเดือน มีรายได้ที่แน่นอน แล้วยังมีบัตรเครดิตต่างๆ ให้ได้กู้ได้อีก เช่น บัตรอออน บัตรอีซี่บาย หรือแหล่งเงินกู้ต่างๆ ในชุมชน ..หาเงินได้ง่ายๆ ก็ขายได้ง่ายๆ พอๆ กัน ของกินของใช้ก็แพง เพราะต้องจ่ายทุกวัน กู้ง่าย จ่ายง่าย ไม่มีเงินเหลือเก็บ... ของใหม่ๆ มาอวดตาเรื่อยๆ ก็ต้องซื้อพวกโทรศัพท์มือถือ...ไม่งั้นเขาหาว่าเขย...” (สัมภาษณ์วันที่ 19 เมษายน 2554)

จากการสังเกต พบว่าคนรุ่นนี้หลายคนถือโทรศัพท์รุ่นใหม่ๆ หรือมีโทรทัศน์จอแบน ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะหาเงิน (กู้) ได้ง่ายขึ้นเอง คนรุ่นนี้ทำงานหาเงินเก่ง แต่ในขณะเดียวกันก็ใช้เงินมาก ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย เพราะอยากมีหน้าตาทัดเทียมเพื่อนบ้าน แสดงให้เห็นว่าหน้าตาเป็นสิ่งสำคัญในสังคมคนอีสาน ซึ่งมีการเปรียบเทียบกันอยู่ตลอดเวลา และไม่ยอมน้อยหน้า

กัน ใครมีอะไรต้องมีเหมือนกัน และในขณะเดียวกัน คนกลุ่มนี้ก็ใช้จ่ายเพื่อความสนุกสนาน
มากเช่นกัน เช่น การกินเหล้าที่ร้านอาหารอีสาน หรือผับเพื่อชีวิต หรือร้านคาราโอเกะต่างๆ
ในละแวกชุมชน ซึ่งร้านเหล้านี้ก็จะป็นร้านเฉพาะสำหรับคนอีสานเข้าไปดื่มกิน ดังนั้น คน
รุ่นนี้จะเป็นคนที่ทำงานหนัก ในขณะเดียวกันก็เป็นคนที่มีการใช้จ่ายฟุ่มเฟือยตามค่านิยมและ
วัฒนธรรมการบริโภคนิยม รวมทั้งมีรายจ่ายในการเลี้ยงสังสรรค์ในกลุ่มเพื่อนมากขึ้น

รุ่นที่สาม เป็นกลุ่มคนอีสานรุ่นใหม่ที่อยู่ต่ำกว่าสามสิบปี คนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เกิดที่นี่
และมีบ้างที่ย้ายตามผู้ปกครองมา บางคนเป็นลูกผสมกับคนกลุ่มอื่นๆ ในชุมชน ทำให้คนกลุ่ม
นี้กลายเป็นคนรุ่นใหม่ของชุมชนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ และกลายเป็นคนกรุงเทพฯ เพราะเกิด
และใช้ชีวิตอยู่ที่นั่น คนกลุ่มนี้มีพ่อแม่เป็นคนอีสาน แต่ตนเองไม่สามารถพูดภาษาอีสานได้แล้ว
เพราะพ่อแม่ไม่อยากให้ลูกพูดอีสาน ดังที่พ่อแม่บางรายเล่าว่า

ไม่อยากให้ลูกพูดลาว...กลัวว่าไปโรงเรียนแล้วเพื่อนจะดูถูกเอา กลัวลูก
พูดไทยไม่ชัด...อยู่บ้านก็พูดไทยกับลูก (น้ำศรี นามสมมติ, สัมภาษณ์วันที่
19 เมษายน 2554)

นอกจากนี้ คนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ชอบทำอะไรที่ง่ายๆ ได้เงินมาง่ายๆ และไม่ค่อยชอบ
ความลำบาก ดังที่บัว (นามสมมติ) เล่าให้ฟังว่า “...สามีไม่ชอบทำงานหนัก เคยทำงานโรงงาน
ต้องเข้ากะทำงานเป็นเวลา เขาไม่ชอบ เลยออกมาขับรถวิน (มอเตอร์ไซค์)...ผู้ชายสมัยนี้ชอบ
งานสบายๆ ขับรถวินมันอิสระ มีเพื่อนเยอะ ไม่อยากขบขันนอนอยู่บ้าน หรือมีการชุมนุมที่
ไหนก็ไปกันเป็นกลุ่ม...” (สัมภาษณ์วันที่ 19 เมษายน 2554) แสดงให้เห็นถึงการชอบงาน
อิสระ สบายๆ แต่มีกลุ่มของคนรุ่นใหม่ และจากการสังเกตพบว่าเยาวชนในชุมชนจะมี
จำนวนมาก และหนีโรงเรียนมาวุ่นสุ่มกันในที่ลับตาในชุมชน รวมทั้งในชุมชนมีบ่อนการ
พนัน การเล่นหวยยี่กีซึ่งออกทุกๆ ชั่วโมง โดยใช้เด็กและเยาวชนเป็นคนเดินโพย รวมทั้งมี
ปัญหาในเรื่องเด็กติดเกมและยาเสพติดด้วย นอกจากนี้ ยังมีปัญหาในด้านค่านิยมใน
วัฒนธรรมการบริโภคตามกระแสของคนเมืองใหญ่ที่ถาโถมเข้ามาในชุมชน จึงทำให้เด็กรุ่นใหม่
มีการใช้เงินมาก และไม่สนใจในการเรียน ซึ่งผู้ปกครองรายหนึ่งบ่นหนักใจเกี่ยวกับปัญหา
เด็กรุ่นใหม่ว่า

ให้ไปโรงเรียน ก็เอาเสื้อผ้าไปเปลี่ยน ไม่รู้ไปไหนกัน บางคนก็มานั่งจู้จี้
กันแถวเขื่อนริมคลอง...ตอนเย็นหรือเสาร์อาทิตย์ก็ไปขลุกอยู่ในร้านเกม
ซึ่งเปิดยี่สิบสี่ชั่วโมง...ด้านหน้าติดป้ายบอกว่าปิดสี่ทุ่ม แต่ประตูหลังเปิด
ทั้งคืน (น้ำพร นามสมมติ, สัมภาษณ์วันที่ 25 เมษายน 2554)

นี้แสดงให้เห็นว่า คนรุ่นใหม่ดังกล่าวไม่มีอัตลักษณ์เป็นคนอีสานแล้ว แม้แต่ภาษาอีสานก็พูดไม่ได้แล้ว นอกจากนี้ ยังมีช่องว่างระหว่างพ่อแม่กับคนรุ่นใหม่ ความเป็นกลุ่มก้อนหรือความเป็นพรรคพวกเกิดจากการเป็นเพื่อนในวัยเดียวกัน การเข้าโรงเรียนเดียวกัน หรือการเล่นกีฬาด้วยกัน เป็นต้น ไม่ใช่ความเป็นเครือญาติหรือความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันอีกต่อไป ความรู้สึกเกี่ยวกับความเป็นคนอีสานไม่มีอยู่ในความคิดของคนกลุ่มนี้ เพราะพวกเขาเกิดในบริบทสังคมอีกแบบ ที่สภาพแวดล้อมหล่อหลอมให้กลายเป็นคนใหม่ ของชุมชนที่พวกเขาอาศัยอยู่ นั่นคือความเป็นคนอีสานได้มลายหายไป กลายเป็นคนพื้นที่ที่เขาอาศัยอยู่และนิยามตัวเองว่าเป็นคนพื้นที่นั้น ดังนั้น คนกลุ่มนี้จึงรับเอาวัฒนธรรมที่หลากหลาย เพื่อความอยู่รอดในการปรับตัวเองให้เข้ากับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง

6. เหลื่อมล้ำกันด้านไหน?

เมื่อพิจารณาจากภูมิหลังของคนอีสาน และใช้แนวคิดของ Jan Delhey (อ้างถึงใน สมชัย จิตสุชน, ธิดา อินทรโชติ, และชัยสิทธิ์ อนุชิตวรวงศ์, 2548) มาเป็นกรอบในการพิจารณาความเหลื่อมล้ำทางสังคม (ซึ่งอาจมีหลายกรอบ: ผู้เขียน) จึงเห็นว่าความเหลื่อมล้ำเป็นปัญหาทั่วไปของสังคมในทุกชุมชน และเป็นปัญหาในเชิงความสามารถและโอกาสของคน ทั้งนี้ ที่สำคัญคือ สังคมและรัฐให้ความสำคัญบนพื้นฐานของสิทธิ์และความเสมอภาคเท่าเทียมกันมากน้อยเพียงใด อาจจะพิจารณบนพื้นฐานด้านการให้การศึกษา การสร้างความเข้าใจและสร้างการรับรู้ในทางที่ถูกต้องกับคนส่วนใหญ่ในสังคม เกี่ยวกับความเป็นชาติพันธุ์หรือกลุ่มคนต่างๆ ที่อาศัยอยู่ร่วมกันบนผืนแผ่นดินไทย การบริการของรัฐซึ่งอาจจำกัดด้วยงบประมาณและกำลังคนต่างๆ รวมทั้งกฎระเบียบต่างๆ ที่ไม่เอื้อต่อผู้ขาดโอกาสเหล่านี้

โดยเมื่อพิจารณาถึงความเหลื่อมล้ำแล้วพบว่า ปัญหาใหญ่ๆ ที่สำคัญในชุมชนคนอีสานที่เข้าไปศึกษา มีความเหลื่อมล้ำที่สำคัญ 3 ด้านดังนี้

6.1 ด้านที่อยู่อาศัยและลักษณะทางกายภาพของชุมชน

เมื่อพิจารณาถึงโครงสร้างทางด้านกายภาพและสถานะของที่ดินในชุมชนแล้ว พบว่าเป็นที่ดินเช่าและเป็นบ้านเช่า จากเจ้าของที่ดินเดิมซึ่งเป็นตระกูลเก่าแก่ตระกูลหนึ่งของกรุงเทพฯ ที่ได้รับมรดกสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ที่ดินเดิมเป็นเรือสวน ปลูกไม้ผลต่างๆ แวดล้อมไปด้วยคลอง ต่อมา เมื่อมีการตัดถนนผ่านบริเวณหน้าที่ดิน เจ้าของที่ดินจึงเริ่มมีการแบ่งที่ดินให้เช่าและปลูกบ้านเช่า ประกอบบริเวณใกล้เคียงชุมชน มีการขยายเมืองของ

กรุงเทพมหานครและมีการตัดถนนขนาดใหญ่ รวมทั้งมีโรงงานอุตสาหกรรมและอาคารร้านค้าต่างๆ มีผู้คนอพยพเข้ามามากขึ้นอย่างต่อเนื่อง เจ้าของที่ดินเห็นว่าการทำสวนผลไม้ดั้งเดิมประสบกับปัญหาต่างๆ ประกอบกับขาดแรงงานทำสวน จึงได้เปลี่ยนที่ดินจากสวนเกษตรมาเป็นที่ดินให้เช่าและปลูกบ้านให้เช่า

เดิมที่บ้านทำสวนลิ้นจี่ เพราะมีร่องน้ำไหลผ่านและดินอุดมสมบูรณ์ ต่อมาไม่มีคนทำ จึงคิดปลูกบ้านให้คนเช่าคนอีสานเกือบทั้งนั้นเข้ามาเช่าอยู่... ทำบ้านเช่าไม่เหนื่อยเหมือนทำสวน แต่ก่อนแถวนี้เป็นสวนทั้งหมด อากาศดี น้ำคลองใสสะอาด...แต่เดี๋ยวนี้ไม่ไหว คลองสกปรก น้ำเน่า คนมักง่าย ชอบทิ้งของลงคลอง...คนอีสานมาอยู่ที่นี่กันมาก มากันทั้งครอบครัว (ป้าเล็ก นามสมมติ, สัมภาษณ์วันที่ 25 มีนาคม 2554)

ถนนที่เป็นซอยเข้าไปตามร่องสวนเดิมเป็นถนนที่คับแคบ และมีการปลูกตั้งบ้านเรือนอยู่อย่างหนาแน่น เล็กกลายเป็นสภาพชุมชนแออัด ด้านหน้าปากซอยเป็นตึกแถวร้านค้าของคนจีน ส่วนกลางซอยจะเป็นบ้านเช่าและบ้านปลูกบ้านที่ดินเช่า และด้านท้ายซอยจะเป็นกลุ่มเจ้าของที่ดิน ซึ่งบ้านมีบริเวณกว้างขวาง โดยที่ดินตรงกลางชุมชนเป็นลานกีฬาชุมชน (ให้ใช้ชั่วคราว) จากสภาพของการใช้ที่ดินดังกล่าว จึงทำให้เกิดปัญหาสภาพที่อยู่อาศัยแออัด ไม่ถูกสุขลักษณะ ถนนในชุมชนคับแคบ มีปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม มีขยะและน้ำขังเน่าเสีย แสงไฟสว่างตามถนนไม่เพียงพอ มีสัตว์ที่เป็นพาหะนำโรค เช่น แมลงวัน ยุง หนู สุนัขจรจัดในชุมชน ลุงน้อย (นามสมมติ) เล่าว่า

ไฟไหม้ที่ชุมชนบ่อย เนื่องจากซอยคับแคบ รดน้ำเข้ามาลำบาก ขยะก็เยอะ เพราะคนทั้งไม่เป็นที่เป็นทาง พวกบ้านเช่าอยากทิ้งตรงไหนก็ทิ้ง และรถขยะของ กทม. ก็เข้ามาไม่ถึง” (สัมภาษณ์วันที่ 25 เมษายน 2554)

นี่คงเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้มีปัญหาเรื่องความเหลื่อมล้ำทางด้านที่อยู่อาศัย ส่วนหนึ่งเกิดจากพฤติกรรมของคนในชุมชนเองที่ทำให้เกิดสภาพปัญหาด้านสุขลักษณะ การแก้ไขปัญหาดังกล่าวนั้น ทางชุมชนมีคณะกรรมการชุมชน โดยมีการประชาสัมพันธ์ทางหอกระจายข่าวให้คนในชุมชนได้ช่วยกันดูแลรักษาความสะอาดร่วมกัน แต่ปัญหาเกิดขึ้นครั้งที่ ผู้เช่าหรือผู้เข้ามาอาศัยอยู่ใหม่ มีการเปลี่ยนที่อยู่บ่อย ทำให้ไม่สนใจระเบียบและข้อบังคับต่างๆ ของชุมชน ดังนั้น ความเหลื่อมล้ำในความหมายของคนในชุมชนอาจเกิดจากการไม่ใส่ใจของเจ้าหน้าที่รัฐในการเข้ามาดูแลเรื่องความสะอาด หรือสภาพแวดล้อมต่างๆ ในชุมชนที่พวกเขาอยู่ในขณะเดียวกัน ก็เกิดจากตัวคนอยู่อาศัยเองที่ไม่ใส่ใจในเรื่องการรักษา

สิ่งแวดล้อมร่วมกัน เพราะอยู่ในฐานะ “ผู้เช่า” ไม่ใช่ในฐานะ “เจ้าของ” ความรู้สึกเป็นเจ้าของและความรักถิ่นอาศัยจะไม่เกิดกับผู้เช่าในบางรายที่พร้อมจะย้ายออกไปหาสถานที่เช่าที่คิดว่าหรือใกล้แหล่งงานมากกว่า

จากปัญหาดังกล่าวพบว่า ความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นมีที่มาจากความสามารถและโอกาส กล่าวคือ ความสามารถในการแสวงหาที่อยู่อาศัยของคนอีสานในชุมชน ที่อาศัยอยู่ในชุมชนแออัด เป็นเพราะความสามารถในด้านกำลังทรัพย์ ซึ่งมีไม่เพียงพอที่จะไปซื้อบ้านหรือที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง มีในบางรายเช่นกันที่สามารถไปซื้อบ้านอยู่ในหมู่บ้านจัดสรรหรือบ้านเอื้ออาทรได้ แต่คนส่วนใหญ่ในชุมชนยังคงอยู่กับสภาพบ้านเช่าหรือห้องเช่าเช่นนี้ต่อไป โอกาสที่จะมีบ้านใหม่หรือที่อยู่ใหม่เป็นของตัวเองจึงยังมีน้อย เนื่องจากส่วนใหญ่มีรายได้น้อย รวมทั้งการแข่งขันทางด้านแรงงานในระดับล่างก็ยิ่งนับวันยากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ เพราะมีแรงงานข้ามชาติจากประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาทำงานในระดับล่างในละแวกชุมชนและรอบๆ ชุมชนเพิ่มมากขึ้น ยิ่งทำให้คนกลุ่มนี้ขาดโอกาสในการแสวงหางานทำที่ดีและไม่มีทุนที่จะไปหาซื้อที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองได้ ส่วนความสกปรกในชุมชนส่วนหนึ่งเกิดจาก “ผู้เช่า” ซึ่งเป็นคนทำให้เกิดสภาพแวดล้อมที่ไม่น่าดูเหล่านี้

6.2 ด้านเด็กและเยาวชน

ด้านเด็กและเยาวชนพบว่า มีเด็กและเยาวชนอยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะลูกหลานคนอีสานที่เกิดในชุมชน ซึ่งถือว่าเป็นคนรุ่นใหม่ของชุมชนแห่งนี้ คนเหล่านี้เกิดจากพ่อแม่ที่อพยพมาในรุ่นที่สองและรุ่นที่สาม และบางส่วนเป็นเด็กที่ตามมากับพ่อแม่ มาอาศัยกันอยู่เป็นครอบครัว ทั้งนี้ พ่อแม่เห็นว่าส่วนหนึ่งอยากให้ลูกได้มีโอกาสเรียนหนังสือในโรงเรียนที่ดีในกรุงเทพฯ และอีกส่วนหนึ่งเห็นว่าจะได้ให้เด็กได้ช่วยทำงานหารายได้ เพราะเห็นว่ากรุงเทพฯ เป็นแหล่งที่เด็กสามารถหารายได้มากกว่าต่างจังหวัด โดยเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ในชุมชน ไม่มีใครพูดลาวหรือพูดอีสานกันอีกต่อไปแล้ว กลายเป็นคนรุ่นใหม่ของชุมชนที่มีรากเดิมของพ่อแม่มาจากอีสาน และรากอาจถูกตัดขาดจากคนรุ่นนี้ ซึ่งพบปัญหาสังคมส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชน ดังนี้คือ

(1) การขาดความอบอุ่นจากครอบครัว พบว่าเด็กและเยาวชนส่วนหนึ่ง (ประมาณร้อยละ 30) มีปัญหาในเรื่องของการขาดความอบอุ่นจากครอบครัว ทั้งนี้ เนื่องจากคนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อพยพมาจากต่างจังหวัด โดยเฉพาะจากภาคอีสานมากที่สุดและทำงานอาชีพรับจ้างเป็นส่วนใหญ่ บางครอบครัวมีปัญหาในเรื่องของการหย่าร้างหรือแยกกันอยู่ ปล่อยเด็กไว้กับปู่ย่าตายายหรือญาติ ซึ่งผู้สูงอายุท่านหนึ่งได้กล่าวว่า

เด็กตอนนี้มีปัญหาเยอะ เพราะพ่อแม่แยกกันอยู่ บางคนก็เอาลูกมาฝากเลี้ยง เด็กขาดความอบอุ่นมาก กลับมาจากโรงเรียนก็จะออกไปคุย ไปจับกลุ่มกับเพื่อนๆ ในชุมชน เพราะอยู่บ้านก็คุยกับคนแก่ไม่ค่อยรู้เรื่อง ช่างว่างมันเยอะ... มีหลานสาวอยู่วัย 14-15 ปี แต่เขาไม่ค่อยคุยกับฉัน ฉันพูดเขาก็ไม่พูดด้วย...เล่นแต่เกมคอมพิวเตอร์ตลอดทั้งวัน ฉันบอกฉันสอนอะไรไม่ได้เลย ได้แต่ปล่อยเลยตามเลย ไม่รู้จะทำอย่างไร (ป้าณี นามสมมติ, สัมภาษณ์วันที่ 28 เมษายน 2554)

(2) การขาดโอกาสทางการศึกษา ทั้งนี้ เพราะเด็กมีปัญหาในด้านครอบครัว มีฐานะยากจน ต้องช่วยผู้ปกครองทำงานหาเงิน รวมทั้งการจ่ายเงินพิเศษต่างๆ ให้โรงเรียน ทำให้เด็กไม่ยอมไปโรงเรียนหรือออกจากโรงเรียนกลางคัน นอกจากนี้ ยังพบว่าเด็กขาดเรียนบ่อย โดยเฉพาะวัยที่อยู่ระดับมัธยมต้น ชอบหนีเรียน บางกลุ่มมาเป็นคู่ จับกลุ่มกันแถวริมคลอง

เห็นบางคู่ เป็นเด็กช่วง ม. 2-3 นั่งจับมือกันแถวริมคลอง อดเป็นห่วงเรื่องการเรียนไม่ได้ เพราะเห็นบ่อยมาก แต่ไม่รู้จะทำอย่างไร เพราะบอกแล้วเขาไม่ค่อยเชื่อฟังผู้ใหญ่ (ลุงเล็ก นามสมมติ, สัมภาษณ์วันที่ 19 เมษายน 2554)

และส่วนหนึ่งหนีเรียนไปเที่ยวตามห้างสรรพสินค้าหรือจับกลุ่มตามห้างสรรพสินค้าที่อยู่ใกล้เชิงชุมชน ลุงเล็กเล่าต่อว่า “...สงสารพ่อแม่ เป็นคนอีสาน ที่มาแต่ทำงาน เลยไม่มีเวลาดูแลลูกได้ ตอนเช้าก็ไปทำงานแต่เช้า กลับมาตอนดึก ไม่มีเวลาดูแลลูก....ให้เงินลูกไว้อย่างเดียว แต่ไม่มีเวลาสั่งสอนลูก...ลูกกับพ่อแม่ไปคนละทาง...”

และลุงเล็กกล่าวถึงครู โรงเรียนที่เยาวชนในชุมชนไปเรียน พบว่า มีบ้างที่ครูเข้ามาเยี่ยมนักเรียนในชุมชน แต่ไม่ค่อยได้พบผู้ปกครอง เพราะส่วนใหญ่ไม่ว่างและทำงานนอกชุมชน “...อยากให้ทางโรงเรียนได้เข้มงวดกับเด็กเหล่านี้ โดยเฉพาะการหนีเรียน การจับกลุ่มมั่วสุมต่างๆ เพราะห่วงอนาคตของเด็ก...”

(3) การเล่นเกมพนัน ในชุมชนมีการเล่นหวยยี่กีกันหลายจุด ตามซอยรายทางที่จะเข้าไปภายในชุมชน ซึ่งจับกลุ่มกันจำนวน 10 กว่าคนขึ้นไป การเล่นเกมจะใช้วิธีการจับสลากจากเลข 12 ตัว ซึ่งจะออกทุกชั่วโมง และส่วนหนึ่งให้เด็กเดินไปบอกว่าจะออกเลขอะไรและใครจะซื้อเลขอะไรต่อ โดยคนที่ถูกจะได้รับเงิน 10 เท่า กล่าวคือซื้อ 10 บาท ก็จะได้ 100 บาท เด็กเดินไปบอกก็ได้ร้อยละ 10 ของราคาซื้อ เด็กจะเริ่มเดินถือกล่องเข้าไปตามซอยต่างๆ ในชุมชน จะเริ่มตั้งแต่เก้าโมงเช้า ไปจนถึงสองสามทุ่ม เล่นกันทุกวัน ไม่มีวันหยุด...บางทีคนแก่ ได้เงิน

เบี่ยยังชีพผู้สูงอายุ 500 บาท ก็ไปเล่นหอยกล่องหมด (น้ำยอด นามสมมติ, สัมภาษณ์วันที่ 25 เมษายน 2554)

ชาวบ้านคนหนึ่งกล่าวว่า ที่น่าเป็นห่วงก็คือ มีเด็กและเยาวชนเข้าไปมีส่วนในการเล่น และการเดินโพยด้วย เมื่อทำหรือเล่นติดต่อกันเป็นเวลานานก็อาจติดเป็นนิสัยในการเล่น การพนันและนำไปสู่การเล่นการพนันชนิดต่างๆ ได้ และอาจก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา เช่น ปัญหานี้สิน ปัญหาการลักเล็กขโมยน้อย เป็นต้น

(4) ยาเสพติด จากการศึกษาพบว่า ในชุมชนไม่ค่อยมีปัญหาเสพติดมากนัก เพราะมีความเข้มงวดจากตำรวจในการเข้าปราบปราม แต่ก็ยังมีอยู่บ้าง ชาวบ้านคนหนึ่งกล่าวว่า

เด็กที่จับกลุ่มมั่วสุมกันมีความเสี่ยงที่จะติดยาเสพติด โดยเฉพาะยาบ้า มีความเสี่ยงมาก เพราะเป็นชุมชนเปิด เข้าออกได้หลายทาง เคยมีการส่งเด็ก ที่ชุมชนไปปรับการบำบัด 4-5 คน ตอนนี้ออกมาแล้ว (ป้าณี นามสมมติ, สัมภาษณ์วันที่ 15 พฤษภาคม 2554)

กล่าวโดยสรุปแล้ว ความเหลื่อมล้ำทางด้านเด็กและเยาวชนนั้น พบว่ายังมีหลายปัญหา แต่ที่สำคัญที่สุดคือ ปัญหาความเหลื่อมล้ำในการศึกษาของเด็กและเยาวชน ทั้งนี้ เพราะเด็ก และเยาวชนส่วนใหญ่ที่เป็นลูกหลานคนอีสาน มีฐานะยากจน หาเช้ากินค่ำ และที่สำคัญคือ ขาดการดูแลใกล้ชิดจากครอบครัว ขาดความอบอุ่น เพราะพ่อแม่ต้องออกไปทำงานแต่เช้า และกลับบ้านหลังสองทุ่มไปแล้ว ทำให้เด็กมีปัญหาต่างๆ ตามมามากมาย เช่น เยาวชน บางส่วนหนีเรียน มีแหล่งมั่วสุมภายในชุมชน เช่น ร้านเกมและบ่อนการพนัน รวมทั้งมีปัญหา ยาเสพติดในชุมชน การมีฐานะยากจนทำให้เด็กและเยาวชน ไม่สามารถเข้าถึงโรงเรียนที่มี มาตรฐานหรือแม้กระทั่งในชั้นอนุบาลหรือเด็กเล็ก เด็กส่วนใหญ่เข้าเรียนในโรงเรียนสังกัด กรุงเทพมหานคร ซึ่งอยู่ไกลชุมชน และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในชุมชน แต่ก็ยังไม่เพียงพอ กับจำนวนเด็กที่เพิ่มมากขึ้นในแต่ละปี ผู้ปกครองหลายคนบ่นว่า

ไหนว่ารัฐบาลมีนโยบายเรียนฟรี แต่ไม่เห็นฟรีเลย มีค่าใช้จ่ายให้กับ โรงเรียนอีกมาก หาเช้ากินค่ำ จะเอาเงินที่ไหนไปจ่าย ลำพังกินอยู่ใน ครอบครัวก็ลำบากแล้ว (ลุงน้อย นามสมมติ, สัมภาษณ์วันที่ 15 พฤษภาคม 2554)

เด็กบางส่วนต้องออกจากโรงเรียนกลางคันเพราะผู้ปกครองยากจน และบางคนต้อง ออกเพราะย้ายตามผู้ปกครองไปหาบ้านเช่าในแหล่งอื่นหรือชุมชนอื่นที่ใกล้กับแหล่งงาน

ดังนั้น ปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่เกิดจากความสามารถของ ผู้ปกครองในการดูแลเด็กและการเลี้ยงดูอย่างใกล้ชิด ทั้งนี้ เป็นเพราะความยากจนของ ผู้ปกครอง และการขาดโอกาสในการได้รับบริการที่ดีจากรัฐในระบบการศึกษา ซึ่งรัฐไม่ได้ สนับสนุนการศึกษาอย่างเต็มที่ รวมทั้งการบริหารจัดการของรัฐที่ไม่สามารถพัฒนา สถานศึกษาที่ดีมีคุณภาพได้เท่าเทียมกัน

6.3. การปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ

ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งของชุมชนคือ ปัญหาในการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดย อำนาจรัฐ ชาวบ้านภายในชุมชนมีการแบ่งกลุ่มสีทางการเมืองที่ชัดเจน (กลุ่มเสื้อเหลือง กลุ่ม เสื้อแดง) ได้รับการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมจากนักการเมืองท้องถิ่น การที่ชุมชนมีการแบ่งสี แบ่งฝ่ายนั้นเกิดจากอำนาจทางการเมืองที่ผ่านมา ซึ่งมีการแข่งขันกันอย่างรุนแรง รวมทั้งมี ระบบการจัดตั้งห้วคะแนนในพื้นที่หาเสียงของตนเอง ในรูปแบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เกิดผู้มีอิทธิพลที่ได้รับผลประโยชน์จากฝ่ายการเมือง และที่มีบทบาทในการเป็นรัฐบาล ตัวอย่างเช่น นักการเมืองท้องถิ่นได้เอาใจชาวบ้านที่สนับสนุน โดยพาไปเที่ยวสถานที่ต่างๆ ในต่างจังหวัด ซึ่งอีกฝ่ายหนึ่งที่ไม่ได้สนับสนุนจะไม่สามารถร่วมกิจกรรมกับกลุ่มนี้ได้โดย หรือการช่วยเหลือสนับสนุนในด้านต่างๆ ที่เลือกปฏิบัติเฉพาะฐานคะแนนหรือฐานเสียงของ ตนเอง นอกจากนี้ ยังมีปัญหาหาเสพติด และปัญหาการเล่นการพนัน ซึ่งนับเป็นอีกปัญหาหนึ่ง ที่บุคคลในภาครัฐมีส่วนเกี่ยวข้องให้ความคุ้มครองแก่ผู้ที่กระทำความผิด มีส่วนได้ส่วนเสีย กับผลประโยชน์ที่มาจากการเล่นหาเสพติดและการพนัน จากการสอบถามพบว่า มีการ จับกุมผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจำหน่ายหาเสพติด แต่โดนจับกุมได้เพียงสองสามวันก็ได้รับการ ปลดปล่อยตัว และก็มากระทำความผิดซ้ำอีก ส่วนปัญหาการเล่นการพนันก็มีคนของนักการเมือง ท้องถิ่นเป็นคนดูแล ดำรวจไม่กล้าจับกุมเพราะใช้อิทธิพลของนักการเมืองนั้นให้การ สนับสนุน ดังที่ชาวบ้านคนหนึ่งกล่าวว่า

คนในชุมชนรู้กันทั้งนั้นว่าใครขายหาเสพติด ขายหา แต่ไม่มีใครกล้าพูด เพราะ ไม่อยากเจ็บตัว พูดไปก็เป็นอันตรายกับตัวเราเอง...ก็เห็นๆ กันอยู่ว่าใคร ทำ (ลุงเล็ก นามสมมติ, สัมภาษณ์วันที่ 15 พฤษภาคม 2554)

นอกจากนี้ ยังพบว่าชาวบ้านที่ไม่มีทะเบียนบ้านในชุมชน (กรณีไม่ได้ย้ายทะเบียน บ้าน) ก็จะไม่ได้รับการสวัสดิการต่างๆ ที่รัฐจัดให้ เพราะถือว่าเป็นบุคคลนอกชุมชน เช่น การ เข้ารับการรักษาพยาบาลโดยใช้บัตรทองหรือการได้รับการสงเคราะห์ในรูปแบบต่างๆ รวมทั้งปัญหาในด้านการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งมักจะมียกฐานะและ

ขั้นตอนต่างๆ มาก เจ้าหน้าที่รัฐบางคนทำตนเจ้าชู้เจ้าอย่าง ทำให้ชาวบ้านส่วนหนึ่งไม่ยอมไปติดต่อหรือใช้บริการ แสดงให้เห็นถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำในด้านของความเสมอภาคของบุคคลจากการเลือกปฏิบัติ ซึ่งตามบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้กำหนดไว้ในมาตรา 30 เรื่องความเสมอภาคของบุคคลว่า ย่อมเสมอกันในกฎหมาย และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล เพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมือง อันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้

7. ทักษะของคนในชุมชน มองคนอีสานอย่างไร

เนื่องจากชุมชนนี้เป็นชุมชนใหญ่ เป็นที่อาศัยของกลุ่มคนหลากหลายกลุ่ม ที่สำคัญคือกลุ่มคนดั้งเดิม (คนไทย) เจ้าของพื้นที่ กลุ่มคนจีน (ผู้ค้าขายหน้าปากซอย) และกลุ่มคนอีสาน (คนส่วนใหญ่) จากกลุ่มคนทั้งสามกลุ่มในสามยุคตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น มีทัศนคติของคนแต่ละกลุ่มที่มองต่อคนอีสาน ดังนี้

7.1 คนกลุ่มแรก กลุ่มคนดั้งเดิม (คนไทย) เจ้าของพื้นที่ มองว่าคนอีสานเป็นคนที่ยขยันขันแข็ง หนักเอาเบาสู้ ไม่เลือกงาน มีความรักพวกพ้องกันดี เวลาว่างงานต่างๆ คนอีสานก็จะช่วยเหลือกัน โดยเฉพาะงานบุญหรืองานประเพณีต่างๆ ป้าเล็ก (นามสมมติ) เล่าว่า “...เขารักกันดี มีอะไรก็ช่วยเหลือกัน ในกลุ่มบ้านเรามีแต่คนอีสาน เวลาว่างงานบุญก็จะทำกินผ้าป่ากลับไปทอดที่บ้านเกิด...” แต่ในบางรายก็ยังมีความอคติในเชิงลบต่อคนอีสานในเชิงพฤติกรรม เช่น “...ชอบทิ้งขยะไม่เลือกที่ และเวลาว่างงานชอบส่งเสียงดัง เป็ดวิทยุหรือลำโพงเสียงดัง เวลาว่างงาน ไม่ค่อยเกรงใจบ้านอื่นเขา...” ส่วนการดูถูกดูหมิ่น ว่าเป็น “ลาว” จะไม่ค่อยมีปรากฏให้เห็น นอกจากในเรื่องพฤติกรรมในบางเรื่องเท่านั้นที่เห็นในกลุ่มเยาวชน เช่น ชอบเรียกเพื่อนที่เป็นลูกคนอีสานว่า “ไอ้ลาว” หรือเวลาเล่นเกมไม่เก่งก็จะถูกเพื่อนดูถูกว่า “ทำได้ลาวมาก” เป็นต้น แต่ไม่ค่อยรู้สึกรุนแรงมากนักในกลุ่มของเด็ก แต่ถึงอย่างไรก็ตาม คนกลุ่มแรกกับกลุ่มคนอีสานต่างก็อยู่ในฐานะ “แลกเปลี่ยน” ซึ่งกันและกัน กล่าวคือ ในฐานะเจ้าของบ้านเช่าและผู้เช่า มีการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ตอบแทนทั้งสองฝ่าย ชาติชาย ณ เชียงใหม่ (อ้างในนพรัตน์ นพวิทย์, 2540) ได้อธิบายแนวคิดของ Blau เกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนทางสังคมว่าเป็นการกระทำโดยสมัครใจของบุคคลที่ถูกจูงใจโดยผลตอบแทนที่คาดว่าจะได้รับจากการมีความสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่น การแลกเปลี่ยนรางวัลหรือผลตอบแทนเหล่านั้น จึงเป็น

กลไกหนึ่งที่ทำให้สายสัมพันธ์ระหว่างบุคคลดำรงอยู่ได้ ความขัดแย้งที่รู้สึกรุนแรงที่เป็นปัญหาด้านความเหลื่อมล้ำจึงไม่ค่อยเกิดขึ้น

7.2 กลุ่มคนจีน เป็นกลุ่มคนที่อาศัยมาเก่าแก่หลังคนกลุ่มแรก เป็นกลุ่มที่มีอาชีพส่วนใหญ่ในการทำมาค้าขายอยู่บริเวณปากซอยและตลาดสดเล็กๆ ในชุมชน โดยคนจีนกลุ่มนี้ ส่วนใหญ่มีลูกจ้างหรือคนทำงานบ้านที่เป็นคนอีสานอยู่เป็นจำนวนมาก และมองว่าคนอีสานก็เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ที่ตนเองต้องพึ่งพาอาศัยคนเหล่านี้ อาม่า (นามสมมติ) เล่าว่า “มีคนอีสานทำงานที่ร้าน และมาอยู่นานแล้ว จนกระทั่งมีความรู้สึกผูกพันเหมือนลูกหลาน...และไม่เคยคิดดูถูกคนอีสาน เพราะตนเองก็เป็นเจ๊กที่เคยได้รับการดูถูกมาก่อน” (สัมภาษณ์วันที่ 15 พฤษภาคม 2554) แสดงให้เห็นว่ากลุ่มชาติพันธุ์ที่ต่างกลุ่มจากคนกลุ่มใหญ่เดิมเคยได้รับการดูถูกดูแคลนเช่นเดียวกัน เช่น เรียกคนจีนว่าเจ๊ก หรือเรียกคนอีสานว่าลาว เป็นต้น ดังนั้นความเห็นอกเห็นใจในความเป็นคนที่เคยได้รับการดูถูกเหมือนกันจึงมีความเข้าใจในหัวอกอันเดียวกัน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ทั้งกลุ่มคนอีสานและกลุ่มคนจีนต่างก็เคยเป็นคนชายขอบเช่นเดียวกัน ซึ่งสุริชัย หวันแก้ว (2546) เห็นว่า กลุ่มคนชายขอบคือ กลุ่มคนที่ยังไม่ถูกกลืนเป็นส่วนหนึ่งของคนกลุ่มใหญ่อย่างสมบูรณ์ แต่ได้ทิ้งวัฒนธรรมเดิมของตนไปบางส่วนเป็นคำที่มักนำมาใช้กับกลุ่มคนที่อพยพย้ายเข้ามาอยู่ใหม่ ซึ่งต่อมาคนกลุ่มนี้ได้กลืนกลายเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ และอาจจะกลายเป็นชนส่วนใหญ่ของชุมชนนั้น

จึงอาจกล่าวได้ว่า ในปัจจุบัน ทศนคติของคนในชุมชนแห่งนี้ที่มีต่ออีสานจึงไม่ค่อยเกิดความรู้สึกเหลื่อมล้ำทางความรู้สึกหรือเชิงดูถูก (prejudice) มากนัก ดังเช่นในอดีตที่ผ่านมา ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในส่วนของการพัฒนาการชุมชนในตอนต้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าต่างกลุ่มต่างต้องอาศัยพึ่งพาซึ่งกันและกัน ทั้งกลุ่มเจ้าของบ้านเช่าและกลุ่มคนจีน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเจ้าของและผู้ประกอบการ ที่จำเป็นต้องพึ่งพาแรงงานคนอีสานเป็นหลัก และอยู่ร่วมกันได้ด้วยประโยชน์แลกเปลี่ยนตอบแทนทั้งสองฝ่าย

8. บทสรุป

คนอีสานเข้ามาอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครมานานหลายชั่วคนแล้ว ทำงานในสังคมทุกระดับ และในหลายอาชีพพบว่ามีคนอีสานทำงานเป็นส่วนใหญ่ เช่น ขับรถแท็กซี่ ขับมอเตอร์ไซด์รับจ้าง ขายลอตเตอรี่ อาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน จนเกิดเป็นชุมชนขนาดใหญ่ในกรุงเทพมหานครหลายแห่ง คนกลุ่มนี้นับวันแต่จะขยายตัวเพิ่มมากขึ้นตามการขยายตัวของเมือง แบบเมืองโตเดี่ยว เช่น กรุงเทพมหานครแห่งนี้ ซึ่งต้องอาศัยกำลังแรงงานในภาคงานต่างๆ อย่างไม่หยุดนิ่ง ยิ่งขนาดเมืองขยายมากเท่าไร ก็ทำให้คนอพยพเพิ่ม

มากขึ้นเท่านั้น เพราะปัจจุบันไม่เพียงแรงงานจากภาคอีสานเท่านั้นที่เข้ามาทำงานยังมหานครแห่งนี้ ยังมีแรงงานข้ามชาติที่อพยพเข้ามาจากประเทศเพื่อนบ้านอีกเป็นจำนวนมาก และแรงงานเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะเข้ามาอาศัยกระจุกตัวตามกลุ่มชาติพันธุ์มากขึ้น ตามแนวคิดชุมชนชาติพันธุ์เดียวกัน (ethnic community) อารี จำปากลาง และอารีย์ พรหมไม้ (2550) ที่เห็นว่าพื้นที่ที่มีการกระจุกตัวของผู้อพยพถิ่นสะท้อนถึงระดับความหนาแน่นและความผูกพันทางสังคมที่มีการสนับสนุนซึ่งกันและกัน และในชุมชนกลุ่มคนชาติพันธุ์ที่อาศัยกันอยู่อย่างหนาแน่นเหล่านี้ สิ่งที่ตามมาคงหลีกเลี่ยงไม่พ้นปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม ระหว่างกลุ่มคนที่อยู่เก่าและผู้อพยพซึ่งย้ายถิ่นมาใหม่

จากการศึกษายังพบว่า มีปัญหาทางด้านสังคมที่สำคัญของชุมชนคนอีสานที่เป็นปัญหาใหญ่ๆ ได้แก่ ด้านที่อยู่อาศัย ซึ่งเป็นความมั่นคงอันดับแรกของคนในชุมชนที่ต้องการมีที่อยู่อาศัยเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเอง ไม่ต้องเช่าเขาอยู่ ซึ่งจะทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ และรักถิ่นหรือหวงแหนถิ่นฐานที่อยู่ของตนเองตามมา ซึ่งเมื่อคนในชุมชนเกิดการรักถิ่นแล้ว ย่อมนำมาซึ่งความรู้สึกผูกพันและอยากมีส่วนร่วมในงานพัฒนาต่างๆ ร่วมกับภาครัฐหรือภาคส่วนต่างๆ ที่เข้าไปพัฒนาในพื้นที่ การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนหรือการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนจะเกิดขึ้น ไม่ได้ ถ้าชุมชนขาดสำนึกในความเป็นเจ้าของและรักถิ่นฐานของตนเอง นอกจากนี้คนอีสานในชุมชนนี้ส่วนใหญ่มีลูกหลานเกิดที่นี่ และในกลุ่มที่อพยพมาใหม่ก็มากขึ้นทั้งครอบครัว ทำให้ต้องมีภาระเพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนในวัยเรียน จำเป็นต้องหาโรงเรียนที่ใกล้เคียงและสถานรับเลี้ยงเด็ก เด็กและเยาวชนเหล่านี้จะกลายเป็นคนรุ่นใหม่ของชุมชน ซึ่งไม่ได้พูดภาษาถิ่นตามผู้ปกครอง และการได้รับวัฒนธรรมใหม่จากสิ่งแวดล้อมใหม่ที่ครอบครัวมาตั้งรกรากอยู่ ในปัจจุบัน ชุมชนคนอีสานแห่งนี้กำลังประสบกับปัญหาเด็กและเยาวชนอย่างมาก เพราะผู้ปกครองต้องประกอบอาชีพ ทำให้ไม่ค่อยมีเวลาในการดูแลและเลี้ยงดูเด็ก ประกอบกับมีแหล่งอบายมุขต่างๆ ในชุมชนเป็นจำนวนมาก สภาพแวดล้อมทั้งในชุมชนและนอกชุมชนไม่เอื้ออำนวยในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งยิ่งจะส่งผลต่อความเหลื่อมล้ำมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ยังมีผลกระทบจากภายนอกชุมชนที่หลั่งไหลมาในนามของการบริโภค ความทันสมัย และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทำให้พฤติกรรมการบริโภคของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป สิ่งเหล่านี้ยังเพิ่มช่องว่างของความยากจนให้มากขึ้น อาจกลายเป็นปัญหาที่รุนแรงในสังคมของเมืองใหญ่ ซึ่งปัญหาดังกล่าวอาจกล่าวได้ว่าเป็นปัญหาที่ควบคู่มากับสังคมไทยยุคทุกสมัย และยังไม่สามารถแก้ไขให้ลุล่วงไปได้โดยง่าย มาจวบกระทั่งถึงปัจจุบัน สอดคล้องกับผลการศึกษาของกิตติศักดิ์ สินธุวนิช (2548) ที่พบว่าปัญหาด้าน

ความเหลื่อมล้ำทางรายได้เป็นปัญหาที่ถูกให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก การกระจายรายได้ของประเทศไทยนั้น แม้ว่าช่วงที่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจะทำให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น แต่รายได้ที่เพิ่มขึ้นนี้จะตกอยู่กับกลุ่มคนที่มีรายได้สูง ลักษณะดังกล่าวนี้เป็นลักษณะของความแตกต่างกันของรายได้ระหว่างชั้นรายได้ของประเทศไทยตลอด 10 ปีที่ผ่านมา ซึ่งความเหลื่อมล้ำหรือความแตกต่างเรื่องรายได้ ระหว่างกลุ่มคนที่มีรายได้สูงกับกลุ่มคนที่มีรายได้ต่ำนี้เอง ที่นำมาสู่ความแตกต่างในด้านคุณภาพชีวิตในด้านต่างๆ นอกจากนี้ ยังพบว่าคนในชุมชนยังได้รับการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม โดยผู้มีอำนาจรัฐในการเลือกปฏิบัติ หรือการที่เจ้าหน้าที่บางคนมีส่วนได้ส่วนเสียกับผลประโยชน์ในชุมชน เป็นต้น

การขาดโอกาสและขาดความเสมอภาค ส่วนหนึ่งเกิดจากตัวบุคคลและการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมจากเจ้าหน้าที่รัฐ ส่งผลให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมต่างๆ ตามมา ดังที่ได้กล่าวถึงในตอนต้นแล้ว ถ้าปล่อยให้ปัญหาเช่นนี้เรื้อรังต่อไป จะกลายเป็นปัญหาสังคมที่ขยายลูกกลมใหญ่โตในสังคมเมืองใหญ่อย่างเช่นกรุงเทพมหานคร ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องพิจารณาโครงสร้างของปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหานั้นที่จริงจัง เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนเมืองให้มีความเป็นธรรมและความเสมอภาค เปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้เข้าถึงบริการของรัฐอย่างเท่าเทียมกัน เมื่อนั้น คนในชุมชนจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาในทุกสังคม และขอทิ้งท้ายไว้ว่า การศึกษากลุ่มชาติพันธุ์นั้นควรจะหันมาสนใจศึกษาคนกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งอาศัยอยู่ในสังคมเมืองให้มากขึ้น เพราะยิ่งสังคมมีการเปลี่ยนแปลงมาก ก็ยิ่งผลักดันให้คนในชนบทอพยพเข้ามาแสวงหาการดำรงชีวิตที่ดีกว่าเดิมมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นคนกลุ่มชาติพันธุ์ใด พวกเราหรือพวกเขาเหล่านั้น ก็ล้วนแล้วแต่เป็นเพื่อนร่วมสังคมเดียวกันกับเรา ทุกคน ทุกกลุ่มล้วนแล้วแต่มีส่วนในการช่วยกันสร้างสังคมให้น่าอยู่และมีความสุขร่วมเย็นร่วมกัน โดยพื้นฐานของความเสมอภาคเท่าเทียมกัน

เชิงอรรถ

¹ เป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไปว่าเป็นคำเรียกคนอีสานตามภาษาพูดของคนอีสาน ซึ่งพูดภาษาลาวกันเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้ไม่ได้หมายรวมถึงคนลาวในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

² คนอีสานมีหลายกลุ่มชาติพันธุ์ แต่กลุ่มที่ใหญ่ที่สุดคือ กลุ่มคนที่พูดภาษาลาว

³ นามสมมติ รวมถึงชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ที่อ้างอิงถึงในบทความด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา ตั้งชลทิพย์. (2550). กรุงเทพมหานครเมืองโตเดียวตลอดกาลของประเทศไทย. *ประชากรและสังคม 2550*. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- กิตติศักดิ์ สินธุวิช. (2548). บทบาทของชุมชนในการสร้างความสมานฉันท์ภายใต้ความเหลื่อมล้ำและบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปในสังคม. ใน *การสัมมนาทางวิชาการ เรื่องสู่สังคมสมานฉันท์*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิชัยพัฒนา
- เกี่ยวกับกรุงเทพฯ. (ม.ป.ป.). เข้าถึงเมื่อ 19 มิถุนายน 2554, จาก <http://www.raffles.ac.th/th/study-in-th/why-study-here.html#intro-to-bk>.
- คนอีสานเป็นได้แค่คนใช้ หรือไม่ก็ตัวตลกให้คนอื่นสังเวช คือความจริง. (2548). เข้าถึงเมื่อ 14 มิถุนายน 2555, จาก <http://dosday.com/pantip/SapaiIsan03-L3844635.html>.
- นวรรตน์ นพหิรัญ. (2540). *ทฤษฎีการแลกเปลี่ยน*. เข้าถึงเมื่อ 16 มิถุนายน 2555, จาก <http://wasita.wikidot.com/kasetsart09-rtcsocial>.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2553, 27 สิงหาคม-2 กันยายน). ความเหลื่อมล้ำ. *มติชนสุดสัปดาห์*. น.14.
- เผยไม่พอใจ! นักแสดงสาวถูกคนอีสาน. (2553). เข้าถึงเมื่อ 14 มิถุนายน 2555, จาก http://www.m-culture.go.th/detail_page.php?sub_id=1762.
- ขงยุทธ บุราสิทธิ์. (2538). สัมตำอีสาน: ปลายทางสุดท้ายของแรงงานอพยพ. ใน *การสัมมนาวิชาการเรื่องคนทั้งบ้าน*. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ราชศักดิ์ นิลศิริ.(2555, สิงหาคม). 230 ปี กรุงเทพมหานครหลากชีวิต. *นิตยสารเนชั่นแนล จีโอกราฟฟิก ฉบับภาษาไทย*, หน้า 49.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2550). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- สมชัย จิตสุชน, ธิดา อินทรโชติ, และชัยสิทธิ์ อนุชิตวรวงศ์. (2548). *ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจกับความขัดแย้งในสังคม: ทฤษฎี ประสิทธิภาพ และแนวทางสมานฉันท์*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

- สมสุข บุญไชย และพรณทิพย์ เพชรมาก. (2548). สร้างความสมานฉันท์บนความขัดแย้งที่ซ่อนเร้น กรณีศึกษาโครงการบ้านมั่นคง และผู้ประสบภัยสึนามิ. ใน การสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง ผู้สังคมนานาชาติ. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2549). ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจกับความขัดแย้งในสังคม: ทฤษฎี ประสบการณ์ และแนวทางสมานฉันท์. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- สุริชัย หวันแก้ว. (2546). กระบวนการกลายเป็นคนชายขอบ. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการศึกษาวิจัยแห่งชาติ
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2553). ประชากรของประเทศไทย. เข้าถึงเมื่อ 13 มิถุนายน 2555, จาก <http://www.nso.go.th/index-1.html>.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2555). ใครเป็นผู้ย้ายถิ่น. เข้าถึงเมื่อ 15 มิถุนายน 2555, จาก <http://popcensus.nso.go.th/topic.php?cid=9>.
- สำนักงานสถิติจังหวัดนครราชสีมา. (2555). ข้อมูลประชากรจังหวัดนครราชสีมา ปี พ.ศ. 2553. เข้าถึงเมื่อ 13 มิถุนายน 2555, จาก <http://nkrat.nso.go.th/main.jsp>.
- อารี จำปาหลาย และอารีย์ พรหมไม้. (2550). จากหมู่บ้านถึงเมืองกรุง. ประชากรและสังคม (พิมพ์ครั้งที่ 1). นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- Clark, D. (2003). *Urban world/global city*. New York: Routledge.